

ΠΟΙΟΣ ΘΑ ΚΡΕΜΑΣΕΙ ΤΗΝ ΚΟΥΔΟΥΝΑ ΣΤΟ ΓΑΤΟ;!

SANTIAGO CARRILLO

Ο Santiago Carrillo, 96 ετών σήμερα, ιστορικός ηγέτης της ισπανικής αριστεράς, διατέλεσε Γενικός Γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος Ισπανίας (PCE), από το 1960 έως το 1982. Υπό την ηγεσία του, το PCE στράφηκε στον Ευρωκομμουνισμό και έπαιξε καθοριστικό ρόλο κατά τη μετάβαση από το φρανκικό καθεστώς στη δημοκρατία. Το 1985 διεγράφη από το κόμμα και ηγήθηκε ενός βραχύβιου αποσχισθέντος κομμουνιστικού σχηματισμού. Ανένταχτος πλέον, και θεωρώντας ότι η υπόθεση του κομμουνισμού έχει κλείσει τον ιστορικό της κύκλο, εξακολουθεί να παρεμβαίνει στα πολιτικά πράγματα με τη γραφίδα του.

Πριν από μερικές εβδομάδες, η *El País* δημοσίευσε μια διαυγή επιφυλλίδα του καθηγητή Santos Juliá, με τίτλο: «Desalmado capital» (Άκαρδο κεφάλαιο). Το κείμενο άρχιζε με τη διαπίστωση της κατάστασης που βιώνουμε σήμερα στις αρχές του εικοστού πρώτου αιώνα, επισημαίνοντας ότι «οι κυβερνήσεις δεν είναι πια θεματοφύλακες της εθνικής κυριαρχίας, αλλά απλοί εκτελεστές εντολών που πηγάζουν από τα κέντρα της χρηματιστικής εξουσίας, [και] ότι οι πολιτικοί έχουν υποκύψει στις απαιτήσεις του κεφαλαίου που τώρα αποκαλείται “οι αγορές”». Υπενθύμιζε δε τις θέσεις του Μαρξ για το κράτος που, διατυπωμένες τον δέκατο ένατο αιώνα, διέτρεξαν όλον τον εικοστό, και μοιάζει τώρα να αποκτούν τη μέγιστη επικαιρότητα.

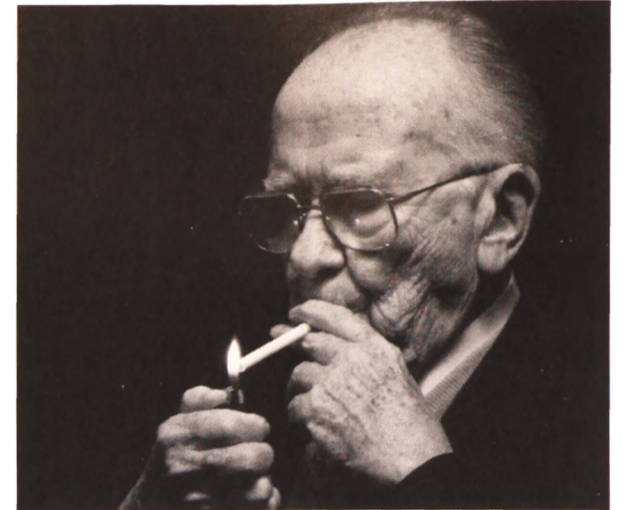
Ο Juliá διατυπώνει μια πολύ ενδιαφέρουσα σκέψη: η αστική τάξη της περιόδου που προηγήθηκε της διαμόρφωσης αυτού του «άκαρδου κεφαλαίου» αποδείχθηκε ικανή να συνομολογήσει με τη σοσιαλδημοκρατία το κράτος κοινωνικής πρόνοιας, καθιστώντας έτσι δυνατές σημαντικότερες κοινωνικές και πολιτικές προόδους.

Ιδίως μετά το δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο, επιτεύχθηκαν στην Ευρώπη δημοκρατικές αλλαγές, ριζωμένες εν πολλοίς στην αντιφασιστική αντίσταση, οι οποίες κατάφεραν να τροποποιήσουν ακόμη και τα περιεχόμενα του κράτους που ο Μαρξ είχε γνωρίσει στην εποχή του. Το κράτος πρόνοιας, τα διακριτικά γνωρίσματα του οποίου δεν ήταν πλέον αποκλειστικά η αστυνομία, οι δικαστές και ο στρατός, το οποίο είχε αναλάβει

πραγματικά την ανακατανομή του εισοδήματος μεταξύ των διαφόρων στρωμάτων του πληθυσμού, και το οποίο διήυθνε ακόμη και τομείς της οικονομίας που είχαν μετατραπεί σε δημόσια ιδιοκτησία, συμπύκνωνε αλλαγές που έκαναν έναν βορειοαμερικανό μαρξιστή, τον Χέρμπερτ Μαρκούζε –πολύ της μόδας τα χρόνια εκείνα–, να σκεφτεί ότι αυτός ο τύπος κράτους σηματοδοτούσε τη μεταβατική περίοδο μεταξύ καπιταλισμού και σοσιαλισμού.

Η «συντηρητική επανάσταση», της οποίας ηγήθηκαν οι Μάργκαρετ Θάτσερ και Ρόναλντ Ρήγκαν, και η εξάπλωση του νεοφιλελευθερισμού μάς οδήγησαν σε μια βάνουση οπισθοδρόμηση. Το σύνθημα «λιγότερο κράτος» έχει επιβληθεί παντού. Οι αγορές έχουν υποκαταστήσει τη διατεθειμένη να συνδιαλλαγεί αστική τάξη, και αναπτύσσονται σαν καρκινική νεοπλασία, επιβάλλοντας τη δικτατορία τους στις κυβερνήσεις και την πολιτική. Η χρηματιστική εξουσία έχει μετατραπεί σε ένα είδος παντοδύναμου θεού, ενώπιον της αυθεντίας του οποίου υποκύπτουν κυβερνήσεις και ιστορικά πολιτικά κόμματα, που σε άλλους καιρούς έμοιαζαν να είναι δημοκρατική εγγύηση. «Ένα είδος θεού», διότι η εξουσία αυτή δεν φαίνεται, αλλά γίνεται αισθητή και βρίσκεται παντού.

Εκείνοι που εμφανίζονται δημοσίως να αναλαμβάνουν την ευθύνη για τις δικές της αποφάσεις είναι οι πολιτικοί, οι οποίοι στα μάτια του κόσμου που υποφέρει την κρίση φαντάζουν σαν τους δαίμονες της επιδημίας που μας έχει επιβληθεί τόσο καθαρά και τόσο απροσδό-

κητα. Η απώλεια εμπιστοσύνης στους πολιτικούς και τα παραδοσιακά κόμματα ενέχει τον κίνδυνο μιας μαζικής απώλειας εμπιστοσύνης στη δημοκρατία. Εμφανίζονται ήδη χαρακτηριστικά συμπτώματα, όπως η ανάπτυξη των ακροδεξιών ομάδων και η τάση εκλογικής αποχής στους κόλπους της αριστεράς.

Η δική μου γενιά βίωσε την κρίση της δεκαετίας του τριάντα –κρίση που εμφανίζει ορισμένες ομοιότητες με ό,τι συμβαίνει σήμερα– και έχασε για πολλά χρόνια την εμπιστοσύνη της στη δημοκρατία. Οι προοδευτικοί που παρακολουθούσαμε την επέκταση των τάσεων συνθηκολόγησης και στις θεωρούμενες δημοκρατικές χώρες, αρχίσαμε να σκεφτόμαστε ότι η λύση θα ήταν μια δικτατορία των δυνάμεων της αριστεράς. Οι συντηρητικοί έγιναν φασίστες και κατέληξαν να εξαπολύσουν τον εμφύλιο πόλεμο και να φέρουν τη δικτατορία του Φράνκο, με τη βοήθεια του Χίτλερ και του Μουσολίνι.

Έπρεπε να δούμε το ρεπουμπλικανικό καθεστώς να κινδυνεύει για να εκτιμήσουμε τη δημοκρατία και να μάθουμε ότι για να την υπερασπιστούμε πρέπει να προχωρούμε στο έδαφος των ελευθεριών, διευρύνοντάς τες στις οικονομικές και κοινωνικές δομές.

Το γεγονός ότι ζήσαμε την εμπειρία αυτή μας έχει κάνει, ίσως, πιο ευαίσθητους στους κινδύνους που εμφανίζονται σήμερα.

Μας εκπλήσσει η ευκολία με την οποία η σοσιαλδημοκρατία και γενικότερα οι πολιτικοί στην Ευρώπη έχουν υποταχθεί στις επιταγές του χρηματιστικού συστήματος και έχουν δεχθεί να τις

εφαρμόζουν μοιρολατρικά. Για το λόγο αυτό, αποδίδουμε μεγάλη σημασία στα λόγια του Santos Juliá: «Η νέα χρηματιστική τάξη είναι, ωστόσο, άκαρδη: δεν πέρασε πολύς καιρός από τότε που το κράτος έσπευσε να τη διασώσει και ήδη, εν μέσω των ερειπίων που η ίδια προκάλεσε, επιχειρεί να επανιδιοποιηθεί τα εκατομμύρια δολάρια σαν να μην έχει συμβεί τίποτε. Και εάν η παλαιά αστική τάξη είχε υποχρεωθεί σε έναν συμβιβασμό, είναι προφανές ότι το κράτος σήμερα ούτε ξέρει ούτε μπορεί να προστατεύσει τη νέα αυτή τάξη από την ίδια της την απληστία. Δεν έχει άλλη επιλογή από το να την καταστρέψει». Και ο συγγραφέας του άρθρου θέτει το ερώτημα κλειδί: Ποιος θα κρεμάσει την κουδούνα στο γάτο; Με άλλα λόγια, από πού θα

προκύψουν οι δυνάμεις που θα καθυποτάξουν αυτήν την άκαρδη εξουσία;

Ίσως, θα πρέπει να προκαλέσουμε ένα μπουρίνι που θα βγάλει από το λήθαργό τους τις κυβερνήσεις που δεν αντιδρούν στις επιταγές της ανεύθυνης αυτής εξουσίας. Επιτρέψτε μου δε να πω ότι, δεδομένης της απογοήτευσης με τους πολιτικούς, η διανόηση οφείλει να αναλάβει τις ευθύνες της, κατευθύνοντας το λαό, όπως έκαναν ο γάλλος Stéphane Hessel, ο José Luis Sampedro και τώρα ο Santos Juliá. Ως αντίδοτο στα μάγια που μοιάζει να έχουν ρίξει τις κυβερνήσεις και τους πολιτικούς ηγέτες σε έναν ύπνο βαθύ, οφείλει η προοδευτική διανόηση να αναπτύξει μια νέα πολιτική σκέψη ικανή να κινητοποιήσει το λαό.

Ενωμένοι, η διανόηση, ο κόσμος της εργασίας και η νεολαία, θα είχαν αρκετή δύναμη για να λύσουν τα μάγια. Πρέπει σήμερα να αναλάβουν το ρόλο του πόντικα του παλιού μύθου. Αντιμετωπίζουμε κατά βάθος μια νέα εποχή που απαιτεί να βγουν οι διανοούμενοι στο προσκήνιο, καθότι πιο ευαίσθητοι από τους πολιτικούς της ρουτίνας. Απαιτεί, επίσης, τη συμμαχία των πιο δημιουργικών στρωμάτων της κοινωνίας: των δυνάμεων του πολιτισμού και του κόσμου της εργασίας.

Μτφρ.: ΓΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

¹ *El País*, 4 Ιουνίου 2011.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΘΑΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΛΑΤΕΙΕΣ ΤΗΣ «ΑΓΑΝΑΚΤΗΣΗΣ»

ΝΙΚΟΛΑΣ ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ

Έχει γίνει πασίγνωστο το βιβλίο-έκκληση του παλιού γάλλου αντιστασιακού Στεφάν Εσέλ με τον τίτλο «Αγανακτήστε» (*Indignez-vous!*). Ήταν το απροσδόκητο μπεστ-σέλερ του χειμώνα στη Γαλλία. Πριν κάποιους μήνες, ο παλιός μου καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Lyon 2 και κατοπινός υπουργός Παιδείας στην κεντροδεξιά κυβέρνηση Raffarin, ο φιλόσοφος Luc Ferry, έγραψε ότι η αγανάκτηση δεν συνιστά μια άξια λόγου στάση, εφόσον ενοχοποιεί πάντοτε κάποιους άλλους και αθώνει τον φορέα της. Το κύριο επιχείρημα του Ferry είναι ότι η αγανάκτηση/οργή αποτελεί κατά κανόνα μια εκδοχή μνησικακίας, από την οποία απουσιάζει το θάρρος της αυτοκριτικής και της ανάληψης ατομικών ευθυνών.¹

Ας μεταφέρουμε την κρίση του γάλλου φιλόσοφου στο πεδίο, το οποίο

Ο Νικόλας Σεβαστάκης διδάσκει πολιτική και κοινωνική φιλοσοφία στο τμήμα Πολιτικών Επιστημών του ΑΠΘ.

ανοίχτηκε στο δικό μας δημόσιο χώρο από την παρουσία των «αγανακτισμένων» στις πλατείες. Η εγχώρια εκδοχή της ίδιας απαξίωσης πλησιάζει στο εξής σχήμα: ματαιωμένος δημοκρατικός ηδονισμός, συναισθηματικός λαϊκισμός, έκρηξη ανευθυνότητας και κουλτούρα της εύκολης καταγγελίας. Η «αγανάκτηση» ανάγεται, έτσι, στον διαψευσμένο ατομικισμό ή στα συμπτώματα της απογοήτευσης του μικρομεσαίου λαού, ενώπιον των δεδομένων της νέας σκληρής πραγματικότητας, η οποία σηματοδεύει την εξάντληση του πελατειακού πολιτικού συστήματος. Από την ίδια διάγνωση εκπορεύεται ο γνωστός δημόσιος λόγος περί των αρετών της «υπευθυνότητας και ψυχραιμίας», ιδιότητες οι οποίες υποτίθεται ότι απουσιάζουν από την κινητοποίηση των πλατειών και εν γένει από την παρούσα κοινωνική διαμαρτυρία.

Η κλινική διάγνωση περί ανωριμότητας και μνησικακίας αποτελεί, πολύ πριν την εμφάνιση των «αγανακτισμένων», μια

από τις σταθερές της ευρύτερης συζήτησης για την κοινωνική κρίση. Εύλογα, έτσι, ενεργοποιήθηκε και σε σχέση με το κίνημα των πλατειών. Αποτελεί, συγχρόνως, μια από τις εκδοχές της άγιας καθαρολογίας που, από διαφορετικές οπτικές γωνίες, χρωματίζει τη στάση πολλών στα δεξιά και στα αριστερά της δημόσιας κριτικής.

Ο καθαρολογικός πειρασμός είναι μάλιστα πιο έντονος, όταν αντιμετωπίζουμε άγνωστης ταυτότητας πολιτικά αντικείμενα. Όταν, δηλαδή, βρισκόμαστε μπροστά σε μορφές λαϊκής παρουσίας που δεν εντάσσονται στις οικείες κατηγορίες της συνδικαλιστικής, πολιτικής και θεσμικής διεκδίκησης. Τον πολύ διαφορετικό από κάθε άποψη Δεκέμβρη του 2008, το πρόβλημα «λύθηκε» με την επικέντρωση στη βία και τους βανδαλισμούς. Το περίγραμμα νεανικής ανομίας και αναρχικής υποκουλτούρας προσέφερε ένα καθοδηγητικό νήμα για πολλές από τις ερμηνείες. Στο φαινόμενο των